

Харківський архівіст

№1

2007 р.

Державний архів Харківської області
2007 р.

Відповідальний за випуск: заступник директора
Л.М. Юдіна

Робоча група: Науково-методична рада
Державного архіву Харківської області

*Схвалено Науково-методичною радою ДАХО
(протокол № 2 від 05.02.2007 р.)*

Шановні колеги!

Запрошуємо вас взяти участь у підготовці наступних номерів інформаційного видання «Харківський архівіст».

Свої матеріали (у друкованому варіанті та на дискеті) просимо надсилати поштою за адресою: 61002, м. Харків, вул. Мироносицька, 41 (Науково-методична рада Державного архіву Харківської області).

За усіма довідками звертатися за тел.: 8 (057) 715-72-25, Юдіна Лариса Миколаївна.

З повагою
Науково-методична рада Державного
архіву Харківської області

Шановні колеги, друзі та читачі!

Державний архів Харківської області започатковує серійне інформаційне видання «Харківський архівіст», основна мета якого полягає в розкритті подій, що відбуваються в архівному житті Харківщини та України в цілому.

На сторінках цього видання ви познайомитеся з роботою Держархіву Харківської області, архівних відділів райдержадміністрацій, міських рад та інших архівних установ, що функціонують в межах області.

Інформаційне видання – перше професійне щоквартальне видання держархіву області, спрямоване на популяризацію архівної справи на Харківщині.

Воно розраховане на архівістів, істориків, краєзнавців, музеєзнавців, бібліотекарів, дослідників, студентську молоддь та широке коло читачів.

До складу авторського колективу першого номера видання увійшли, головним чином, фахівці держархіву області. Але ми сподіваємося, що наші наступні номери поповняться матеріалами тих, хто не байдужий до архівної справи, кому є чим поділитися своїми думками та ідеями на сторінках видання.

Бажаю плідного, довгого, творчого життя «Харківському архівісту», а вам, шановні колеги, друзі та читачі, –

міцного здоров'я, щастя, любові, творчої наснаги, здійснення задумів, мрій та побажань, гармонії з собою, оточуючим світом, на роботі та вдома, віри й надії на краще!

З повагою
та надією на плідну співпрацю
Директор Державного архіву
Харківської області

Євген Ріяко

Євген Іванович Ріяко очолює Держархів Харківської області з 2003 року. За цей період в архіві відбулося чимало позитивних змін.

Досить часто на ім'я директора архіву надходять питання різного характеру від громадян та керівництва вищого рівня. Сьогодні, користуючись виходом у світ першого номера інформаційного видання «Харківський архівіст», Є.І. Ріяко надає відповіді на частину з них.

Шановний Євгене Івановичу, досить тривалий час Ви очолюєте Держархів Харківської області. Скажіть, будь ласка, що для Вас є архів? В чому Ви бачите його основне призначення?

На перший погляд архів – це сховище документальних матеріалів, які відтворюють історичне минуле. Проте це далеко не повне визначення даного поняття. Перш за все, архів – це інституція пам'яті, призначена для збереження та всебічного використання документів Національного архівного фонду (далі – НАФ), у тому разі й соціально-правового захисту громадян (підтвердження трудового стажу, надання відомостей про заробітну плату, майнові питання, ін.).

Відповідно до Положення про державний архів області, архів є структурним підрозділом обласної державної

адміністрації, підзвітний й підконтрольний голові обласної державної адміністрації та Державному комітету архівів України.

Реалізуючі державну політику у сфері архівної справи та діловодства, він здійснює управління архівною справою і діловодством на території області, координує діяльність органів державної влади, підприємств, установ, організацій усіх форм власності у питаннях архівної справи і діловодства; забезпечує постійне зберігання, облік, охорону, реставрацію та консервацію документів НАФ, переданих до державного архіву області органами державної влади, підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності та об'єднаннями громадян, які діють (діяли) на території області; готує та видає архівні довідки, копії документів; публікує документи НАФ; надає платні послуги юридичним та фізичним особам.

Розкажіть, будь ласка, про сучасну структуру держархіву області.

Сьогодні в архіві працює 63 особи, серед яких 25 – державні службовці. 38 співробітників мають вищу освіту: з них фахову історичну – 19, один – науковий ступінь кандидата історичних наук зі спеціальності документознавство, архівознавство.

За останній час колектив архіву поповнився молоддю. Ми і в подальшому зацікавлені у залученні молодих, кваліфікованих спеціалістів і, перш за все, випускників історичних факультетів ХНУ ім. В.Н. Каразіна та педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

Керівництво архівом здійснюється директором за допомогою двох заступників.

Функціональні обов'язки між заступниками директора поділені наступним чином:

Момот Людмила Михайлівна, історик, випускниця ХДУ ім. М.О. Горького (нині – ХНУ ім. В.Н. Каразіна),

організовує роботу, спрямовує, координує та контролює діяльність наступних відділів: організації та координації архівної справи, формування НАФ та діловодства, інформації та використання документів, кадрової та режимно-секретної роботи.

Юдіна Лариса Миколаївна, к.і.н., випускниця ХДУ ім. М.О. Горького та Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (м. Київ), організовує роботу, спрямовує, координує та контролює діяльність наступних відділів: забезпечення збереженості документів, документів громадських організацій, довідкового апарату та обліку, господарського й лабораторії реставрації документів.

В архіві функціонують 8 відділів:

- організації та координації архівної справи;
- формування НАФ та діловодства;
- обліку та науково-довідкового апарату;
- забезпечення збереженості документів;
- документів громадських організацій;
- інформації та використання документів;
- кадрової та режимно-секретної служби;
- господарський.

Працює лабораторія реставрації документів та сектор бухгалтерського обліку.

Минув 2006 рік. Яким він був для Вас у професійному відношенні? Що вдалося, а над чим залишилися попрацювати попереду?

Минулий рік для мене був досить складним. Залишаються відкритими питання відсутності вільних площ для комплектування архіву документами НАФ та забезпечення їх гарантованого зберігання. За підтримки Державного комітету архівів України та обласної державної адміністрації ми сподіваємося на успішне вирішення зазначеної проблеми.

Неочікуваним напрямом роботи для архіву області виявилось приймання виборчої документації 2006 року. Не маючи вільних площ для її розміщення, архів вимушений орендувати додаткові нежитлові приміщення як в межах області, так і поза нею.

Приємною подією минулого року стало підписання цифрового договору між державним архівом області та генеалогічним товариством штату Юта (США), що передбачає створення цифрових копій документів генеалогічного характеру.

В цілому архів здійснює свої функції в повному об'ємі, а за деякими показниками перевищує норми вдвічі: часно виконуються запити різного характеру, що надходять від фізичних та юридичних осіб, обслуговуються користувачі, створюється й удосконалюється система науково-довідкового апарату до документів архіву, надаються консультації тощо.

Які пріоритетні напрями в діяльності архіву визначені у 2007 році?

Перш за все, це створення умов гарантованого зберігання документів НАФ в межах державного архіву області. За умови прийняття обласної Програми розвитку архівної справи на 2007-2010 рр. та виділення бюджетних коштів ми плануємо провести заходи, спрямовані на зміцнення матеріально-технічної бази архіву: ремонт приміщень, реконструкція споруд, обладнання приміщень архіву сучасними засобами спостереження, охоронної та протипожежної сигналізації, приладами для вимірювання температурно-вологісного режиму архівосховищ. Крім того, – придбати офісну техніку, матеріал для здійснення реставраційних робіт.

Пріоритетними напрямками в діяльності архіву упродовж 2007 року залишаться: робота зі створення цифрових копій документів генеалогічного характеру; пере-

вірвання наявності та фізичного стану документів; створення довідкового апарату до документів архіву, що є найбільш затребуваними; прийом юридичних та фізичних осіб, надання їм консультацій; виконання запитів; обслуговування користувачів та остаточне вирішення проблеми відсутності вільних площ в архіві.

Яким Ви уявляєте архів сьогодні?

Перш за все, це дружній, об'єднаний спільною ідеєю колектив, який уподібнюється єдиному механізму. Якщо його одна деталь виходить зі строю, він розлагоджується. Ми не маємо допустити цього. Ми зобов'язані спрямовувати свої зусилля на удосконалення архівної справи та діловодства, на підняття іміджу професії «архівіст».

Про шляхи взаємодії Державного архіву Харківської області та Харківського приватного музею міської садиби

Харківський приватний музей міської садиби утворено 2002 року. Основне його призначення – вивчення історії Харківської губернії, перевидання книг, що стали бібліографічною рідкістю, видання книг сучасних авторів з історії Слобідської України.

У фондах музею зберігається понад 10 тис. експонатів, у тому разі фотографії, документи, книги, плакати, особисті речі, родинні архіви харків'ян, які мешкали на території Харківської губернії до 1917 р.

Музей успішно співпрацює з Держархівом Харківської області. Першим результатом цієї співпраці стали збірки серії «Краю мій, Слобожанщино»: Кегичівський район та Артемівка.

2003 р. за підтримки музею вийшло видання нової серії – «Слобожанські родоводи. Село Лозова, Богодухівський район», яке являє собою збірку метричних книг Різдво-Богородицької церкви с. Лозова Богодухівського району.

2005 року, до 125-річчя Держархіву Харківської області, дизайнери музею підготували друкований варіант буклету архіву та науково-інформаційного видання «Перегортаючи сторінки історії...».

Спеціалісти музею взяли участь і у підготовці сайту архіву (його адреса: www.archives.kharkov.ua), за що одержали заохочувальну премію від Компанії Rambler.

На даному етапі продовжується робота з набору інформації до видання путівника по фондах Держархіву Харківської області, описів Ф-3, Канцелярія харківського губернатора та Ф-45, Харківська міська управа.

За описом Ф-45 розробляється покажчик вулиць м. Харкова, на яких відбувалося будівництво житлових споруд, установ та промислових об'єктів.

Поряд з видавничими проектами покладено початок створенню реєстру оп. 38, Ф-25, Харківська губерньська креслярня, у якому зберігаються давні геометричні плани усіх населених пунктів колишньої Харківської губернії. Відтворено електронні копії більше двох десятків найцінніших карт, у тому разі губерньського м. Харкова, повітових та позаштатних міст: Ахтирка, Богодухів, Зміїв, Ізюм, Краснокутськ, Куп'янськ, Слав'янськ, Чугуїв та слобод: Мерефа, Цареборисов, ін.

Іншим, не менш важливим напрямом у співробітництві між держархівом області та музеєм залишається дослідницька діяльність останнього. Завдяки музею з'явилися можливими публікації в історичних виданнях України й Росії, нові видання музею тощо.

2005 року вийшли з друку «Экономические примечания на Харьковский уезд 1782 г.», які є повним відтворенням оригіналу архівного документа, що зберігається в Держархіві Харківської області.

Видання «Исторические автографы» – спільна праця співробітників архіву та музею. У ньому на підставі документальних джерел держархіву області представлено автографи видатних особистостей XVIII–XIX ст.ст. Видання одержало позитивні відгуки, а на міжнародній книжковій ярмарці у Санкт-Петербурзі (2006 р.) відзначено дипломом. Триває робота з підготовки другого тому видання «Исторические автографы», в якому будуть зібрані автографи видатних особистостей XX ст.

На початок 2007 р. музеєм видано більше ста книг та брошур з історії Харківської губернії, опубліковано більше 200 статей (серед них чотири збірки архівних документів).

Вже окреслено перспективи подальшого співробітництва з держархівом області. Музеєм планується видання рідких документів, які зберігає Держархів Харківської області. Йдеться, перш за все, про економічні примітки на повіті Харківської губернії кінця XVIII ст. Буде продовжено випуск серії книг «Слобожанські родоводи»: видання книги «Ревизская сказка г. Харькова 1782 г.» заплановано на 2007 рік.

Триває робота над книгою «Ревизские сказки сл. Старый Мерчик Валковского уезда 1782-1858 гг.», яка уявляє собою не лише повне відтворення змісту оригіналу, а й аналіз руху населення за 1782-1858 рр. Планується також видання книг «Ревизские сказки сл. Малая Волчья Волчанского уезда 1782-1858 гг.», «Ревизские сказки 1748 г.» та перепис Харківського слобідського полку XVII ст.

Навесні 2007 року з друку вийде збірка дворянських родовідних книг Харківської губернії, оригінали яких зберігаються в держархіві області. За умови її наявності буде призупинено видавання оригіналів документів користувачам, що частково вирішить проблему забезпечення збереженості унікальних документальних пам'яток архіву.

Крім цього, музей допомагає держархіву області в удосконаленні науково-довідкового апарату до документів: вже підготовлено до видання оп. 141, Ф-31, Харківська казенна палата.

Серед спільних наукових розробок планується вивчення Ф-25, Харківська губерньська креслярня, складання та видання покажчика або переліку справ за оп. 37 і 38 даного фонду, сканування картографічного матеріалу тощо.

А.Ф. Парамонов,
директор Харківського приватного
музею міської садиби

Електронний документ як основа створення фонду користування

Основне призначення архівної установи – інституції документальної спадщини – полягає у створенні умов гарантованого збереження архівних документів, вільного й оперативного доступу до сконцентрованої в них інформації.

Досить часто, а під час і недбале використання архівних документів, відсутність належних умов їх зберігання призводять до поступової руйнації архівного скарбу, що у свою чергу викликає необхідність прийняття низки заходів, спрямованих на його відновлення. Це досить складний та довготривалий процес. Він потребує не лише відповідної професійної кадрової підготовки, а й достатнього рівня фінансування архівної галузі.

Як правило, проблему збереження документів архіву вирішують шляхом створення фонду користування та страхового фонду.

В Україні ініціатором та спонсором Проекту зі створення таких фондів є міжнародна організація – Генеалогічне Товариство штату Юта (США), утворена 1894 року. Основна її мета полягає у збереженні вікової історії людства – документів генеалогічного характеру. Колосальні масиви зібраної з багатьох країн світу інформації (переважно на мікроплівках) сконцентровані в гірській частині штату Юта, де створено необхідні умови для їх «довговічного» зберігання.

З 1938 року основним методом накопичення Товариством інформації була й залишається технологія мікрофільмування. Але стрімкий розвиток науково-технічного прогресу призвів до поступового витіснення мі-

кроплівки цифровою копією документа, перевага якого полягає у наступному:

- можливість оперативного доступу до інформації за допомогою інформаційно-пошукових систем, у тому разі й через Інтернет (інтеграція інформаційного потенціалу в міжнародний простір);
- надійне збереження цифрового зображення документів (її термін становить більше 50 років);
- зменшення об'ємів архівосховищ;
- можливість багаторазового копіювання документів без втрати якості їх зображення;
- високі темпи розвитку технології створення цифрових документів.

В Україні проекти зі створення продукції на мікроплівці започатковано 1994 року. В їх реалізації взяли участь 18 державних архівних установ України. Державні архіви Черкаської та Тернопільської областей, а також Державний архів м. Сімферополя успішно завершили дані проекти.

З 2006 року в Україні почав діяти проект зі створення цифрових копій документів. Сьогодні до нього залучені три архівні установи: Центральний державний історичний архів (м. Київ), Державні архіви Одеської та Харківської областей.

15 листопада 2006 року в рамках міжнародного співробітництва між Держархівом Харківської області та Генеалогічним Товариством був укладений та підписаний договір про виконання робіт зі створення цифрових копій на документи генеалогічного характеру. Реалізація цього договору почалася з січня 2007 року. Планується створити фонд користування не лише на документи генеалогічного характеру, а й на такі, що є найбільш затребуваними. Надану Товариством техніку буде залучено і для створення електронного варіанту науково-довідкового апарату до документів архіву.

Передбачається, що у майбутньому користувачі працюватимуть лише з електронними версіями документів, що надасть можливість значно збільшити термін зберігання їх оригіналів. Перед ними відкриються потенційні можливості оперативного одержання необхідної інформації та перегляду значно більших обсягів документів.

Сподіваємося, що вищезазначений проєкт наблизить нас до створення архіву майбутнього – електронного архіву і значно полегшить роботу його фахівців та користувачів.

Л.М. Юдіна,

заступник директора архіву, к.і.н.

Робочі будні відділу формування Національного архівного фонду та діловодства

Пріоритетними напрямками діяльності відділу формування Національного архівного фонду (далі – НАФ) та діловодства Державного архіву Харківської області є: поповнення архівних фондів якісною джерельною базою; організаційно-методичне керівництво та контроль за роботою архівних підрозділів і служб діловодства в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, установах та організаціях незалежно від форм їх власності й підпорядкування, які перебувають у зоні комплектування держархіву області.

З метою створення у держархіві області повноцінної джерельної бази, поповнення НАФ документами, які мають історичне, суспільно-політичне, культурне та економічне значення, для централізованого обліку, збереження, використання документів НАФ та здійснення контролю за діяльністю підприємств, установ та організацій складаються списки фондоутворювачів – джерел

комплектування держархіву області.

Згідно з «Методичними рекомендаціями щодо порядку віднесення юридичних осіб до джерел формування НАФ та укладання списків», схваленими від 14.07.2005 р. протоколом №2 засідання Методичної комісії Держкомархіву України, на протязі 2005-2006 рр. працівниками відділу був складений список юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Держархіву Харківської області.

20.12.2006 р. список затверджено на засіданні Експертно-перевірної комісії держархіву області (протокол від 20.12.2006 № 10), а пізніше – керівником апарату Харківської обласної державної адміністрації Л.А. Лучаніною. До списку внесено 305 організацій, підприємств та установ різних форм власності.

У діяльності відділу чільне місце посідає організаційно-методичне керівництво та контроль за роботою архівних підрозділів і служб діловодства підприємств, установ та організацій міста й області. Лише за минулий 2006 рік співробітниками відділу здійснено 52 комплекси, 66 тематичних та 16 контрольних перевірок роботи архівних підрозділів – джерел комплектування.

Відділ постійно надає методичну й практичну допомогу підприємствам, установам і організаціям у підготовці нормативних документів з діловодства, складанні номенклатур справ. Упродовж 2006 р. було надано більше 400 консультацій.

Одним з найважливіших джерел комплектування Держархіву Харківської області залишаються документи особового походження, що утворилися упродовж життя, наукової, творчої, службової, громадської та іншої діяльності фізичних осіб (сім'ї, роду), а також ті, що відклалися у їхніх особових (сімейних, родових) архівах. Сьогодні в архіві зберігається 48 фондів особового походження.

Організацію роботи з комплектування держархіву об-

ласті документами особового походження здійснює відділ формування НАФ та діловодства. Ця ділянка роботи забезпечується шляхом вивчення відомостей про особові архіви, що зберігаються у громадян. Попередньо вивчаються біографія та творча діяльність фондоутворювача, ведуться переговори з власником фонду або членами його родини.

У 2006 р. на державне зберігання до архіву надійшли документи, які поповнили особовий фонд завідуючої кафедрою шпитальної терапії Харківського медичного інституту Академії медичних наук СРСР, Героя України Л.Т. Малої.

Наприкінці 2006 року держархів області прийняв особові документи від науковців Харкова – д.і.н., професора, заслуженого діяча науки і техніки України В.І. Кадеєва та к.і.н. Б.П. Зайцева. Триває робота з їх науково-технічного опрацювання з метою створення особових фондів.

Співробітники відділу НАФ та діловодства, виконуючи свій професійний обов'язок, спрямовують зусилля на поповнення держархіву області документами НАФ та забезпечення їх подальшого зберігання.

Н.Б. Мирошніченко,
заступник начальника відділу
формування НАФ та діловодства

Робота столу довідок Державного архіву Харківської області

Якщо уважно проаналізувати історію Державного архіву Харківської області, то можна зробити висновок про використання документів архіву вже в перші роки його існування. Одночасно з комплектуванням та науковою обробкою документів архів здійснював іншу функцію: видавав копії документів приватним особам,

які підтверджували право на дворянство, майно.

Минали роки, змінювалися історичні епохи, приймалися нові законодавчі акти, постанови про надання різноманітних пільг громадянам.

Відповідно до цього змінювалися й будуть змінюватися тематика звернень громадян щодо одержання довідок різного характеру: підтвердження права громадянина на майно, на одержання пенсії, на пільги тощо. Тому різною буде і кількість таких звернень.

Більшість громадян усвідомлюють значення архіву, на жаль, лише після того, як побували на особистому прийомі у столі довідок, або надіслали свої запити до архіву поштою. І таких тисячі. Тільки у 2006 році до архіву звернулося 6 143 громадянина із запитом соціально-правового характеру. З них 3 443 запити було виконано співробітниками відділів документів громадських організацій й відділу інформації та використання документів. Значна кількість запитів, що надійшли, виконана з позитивним результатом.

Громадянам, які одержали негативну відповідь, співробітники архіву рекомендують звернутися в інші архівні установи.

Запити, що надходять до держархіву області, досить різноманітні за своєю тематикою: вивезення до Німеччини, проживання на окупованій території, обрання депутатами, репресії, розкуркулени тощо. Проте упродовж 2006 року переважна частина запитів стосувалася підтвердження трудового стажу та розміру заробітної плати, майнових прав на землю та нерухоме майно.

Прогнози з виконання запитів на 2007 рік підтверджують збільшення саме таких запитів, особливо – про підтвердження майнових прав на землю.

Значна увага в архіві приділяється запитам громадян – колишніх політичних в'язнів, репресованих або їх родин. При реєстрації таких запитів спеціаліст відділу інформа-

ції та використання документів ставить на них відмітку «контроль» та передає начальнику відділу, під особистим контролем якого триває виконання даного запиту.

Прийом громадян, які звертаються до столу довідок, здійснює головний спеціаліст відділу інформації та використання документів М.І. Ельксніт, а за її відсутності – інші спеціалісти відділу.

На особистий прийом до столу довідок громадяни можуть звернутися в прийомні дні: вівторок та четвер з 8.30 до 17.00, перерва з 12.30 до 13.00.

Держархів Харківської області також виконує запити громадян на платній основі: про встановлення (підтвердження) майнових прав, окремих фактів, подій, відомостей, у тому разі й генеалогічного характеру.

Відповідно до Прейскуранту цін на роботи (послуги), що виконуються Держархівом Харківської області на договірних засадах, затвердженого наказом директора архіву від 01.02.2006 р. №4 та зареєстрованого Харківським обласним управлінням юстиції від 10.02.2006 р. №4/874 (п. 15.5), архівна довідка про підтвердження майнових прав коштує 11 грн. 70 коп.

Запити соціально-правового характеру – підтвердження трудового стажу, заробітної плати, навчання, репресії, розкуркулення, проживання на окупованій території та інші здійснюються безкоштовно.

Термін виконання запитів соціально-правового характеру становить 30 днів.

Однак при виконанні деяких запитів виникають труднощі, пов'язані з переглядом великих об'ємів інформації. У цьому разі термін виконання запиту може бути продовжено, про що обов'язково повідомляється замовникові.

Т.В. Чернявська,
начальник відділу інформації
та використання документів

Работа с архивными уголовными делами

По решению вышестоящих органов с января 1994 г. по декабрь 1999 г. Госархив Харьковской области принял на хранение от Управления Службы безопасности Украины 24 292 уголовных дела жертв политических репрессий, имевших место в период 30-40-х и начала 50-х гг. прошлого столетия. Эти дела хранятся в отделе документов общественных организаций Госархива Харьковской области. Не смотря на то, что с уголовных дел снят гриф секретности, доступ к ним по-прежнему ограничен; они выдаются только правоохранительным органам, близким родственникам по предъявлению соответствующих документов и в читальный зал – для работников областной редакции издания «Реабилитированные истории».

В течение 2006 г. в архив обратились 200 граждан с просьбой познакомиться с уголовными делами своих родственников.

Для подготовки издания «Реабилитированные истории» в читальный зал архива выдано 2 200 дел; десятки дел – для работы СБУ в Харьковской области и областной прокуратуре. Выдача и возврат дел в хранилище строго контролируются сотрудниками читального зала и лицом, ответственным за сохранность этих документов.

По уголовным делам сотрудниками отдела документов общественных организаций госархива области в прошлом году подготовлено и выдано более 250 справок. Справки эти сложные и объемные. В них, как правило, подробно указываются автобиографические данные, вид трудовой деятельности осужденного до ареста, состав его семьи, состав обвинения и орган, осуществивший арест.

В большинстве своем решения о привлечении к уголовной ответственности принимались Особым Сове-

шанием при НКВД и Генерального прокурора СССР, Особой тройкой по Харьковской области и военными трибуналами. Реабилитацию репрессированных граждан проводила областная прокуратура при участии сотрудников УСБУ, Коллегии Областного Суда и других компетентных органов.

Приятно отметить, что посетители благодарны сотрудникам отдела за своевременную, качественную и содержательную подготовку справок, глубокие консультации и разъяснения по каждому архивному делу.

Недавно в госархив области обратился гражданин Яременко Юрий Федотович из г. Красноармейска Донецкой области с просьбой подготовить архивную справку о его репрессированном отце Яременко Федоте Григорьевиче, 1903 года рождения, образование высшее, математик. Решением НКВД и прокурора СССР от 11 октября 1939 года Ф.Г. Яременко был заключен в исправительно-трудовой лагерь сроком на 5 лет за принадлежность к контрреволюционной повстанческой организации, а 3 мая 1956 года – реабилитирован. Автор заявления выразил благодарность сотрудникам отдела за выявленные сведения, которые помогли ему не только узнать об отце, но и получить льготы, предоставляемые государством семьям репрессированных.

Н.И. Плахотников,
зав. отделом документов
общественных организаций

У читальному залі Держархіву Харківської області

За кількістю, різноманітністю та значенням документальних матеріалів Держархів Харківської області

посідає одне з перших місць серед обласних державних архівів України.

У ньому зберігаються документальні матеріали, які стосуються не лише історії Харківської області, а й історії окремих районів інших областей України: Полтавської, Сумської, Луганської, Донецької тощо.

Тому архів набуває певного значення для багатьох дослідників, які цікавляться історією своїх населених пунктів, місцевих установ, органів влади, досліджують свою генеалогію. Тематика їх досліджень досить різноманітна. Це: «Голодомор 1932 – 1933 рр.: особливості лиха на Балаклійщині», «Історія розвитку народної освіти в с. Сквородинівка (XVII-XX ст.)», «Домова церква А. Йозефовича у Харкові: історія храму, його оздоблення та декорації», «Харківщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941-1945 рр.» та ін.

Загальна кількість працюючих у читальному залі архіву дослідників упродовж 2006 року становила 402 чоловіки, з яких 40 цікавилися генеалогічною тематикою. Зафіксовано 2 864 відвідувань читального залу архіву. Це, переважно, дослідники з різних міст та сіл Харківської області, м. Суми Полтавської області, а також з Росії: м. Москва, м. Новосибірськ, м. Урай Тюменської області; науковці Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна, викладачі й аспіранти вузів, вчителі, студенти, співробітники музеїв і бібліотек, громадських товариств, краєзнавці та ін.

Для досліджень в читальні зали архіву загалом упродовж минулого року підготовлено та видано 3 419 описів та 12 483 справи.

Т.В. Чернявська,
начальник відділу інформації
та використання документів

Підсумки роботи Експертно-перевірної комісії Держархіву Харківської області за 2006 рік

Для розгляду питань, пов'язаних із внесенням документів до Національного архівного фонду (далі – НАФ) або вилученням документів з нього, схваленням результатів експертизи цінності документів, що передбачає всебічне їх вивчення з метою оцінки наукового та історико-культурного значення, в Держархіві Харківської області працює експертно-перевірна комісія (далі – ЕПК).

У своїй діяльності вона керується Конституцією і законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами. З питань організації та методики проведення експертизи цінності документів – правилами, інструкціями і рекомендаціями Державного комітету архівів України.

Основними питаннями на засіданнях ЕПК держархіву області у 2006 році були: розгляд та затвердження описів справ постійного зберігання, внесених до складу НАФ, погодження справ з особового складу і номенклатур справ поточного діловодства органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій, установ незалежно від форм власності, що перебувають у зоні комплектування архіву; актів про вилучення до знищення документів, що не підлягають зберіганню і не внесених експертизою цінності до складу НАФ.

План роботи ЕПК на 2006 рік, затверджений директором архіву, був спрямований на активізацію організаційних заходів і методичної роботи; заходів по підвищенню кваліфікації працівників, відповідальних за архівні підрозділи і роботи по розгляду номенклатур, описів справ, актів про вилучення для знищення документів, що не підлягають зберіганню.

Протягом минулого року заходи, передбачені цим планом, архів виконав.

2006 року проведено 10 засідань ЕПК, на яких погоджено 195 номенклатур справ підприємств, установ і організацій – джерел комплектування НАФ та 15 номенклатур інших установ. Погоджено 106 положень про експертні комісії та 105 положень про архівний підрозділ, 18 інструкцій з діловодства. Порівняно з 2005 роком цифри збільшились майже у 2 рази. Це пояснюється тим, що держархівом області приділяється значна увага правильній організації діловодства в установах, організаціях, на підприємствах, активізована робота зі складання та погодження номенклатур.

На сьогоднішній день більшість установ списку №1 здійснюють діловодство за інструкціями та погодженими номенклатурами справ.

Архівними відділами райдержадміністрацій та міських рад було подано на погодження ЕПК держархіву області 58 номенклатур, 30 положень про експертні комісії та 46 положень про архівні підрозділи.

Одним з найважливіших завдань експертизи цінності документів є виявлення складу підприємств, установ, організацій усіх форм власності та фізичних осіб, у діяльності яких утворюються документи, що мають культурну цінність, та віднесення їх до джерел формування НАФ. 2006 року відділом формування НАФ та діловодства був розроблений та затверджений ЕПК архіву список юридичних осіб – джерел формування НАФ, які передають документи до Держархіву Харківської області. Архівні відділи райдержадміністрацій та міськрад також затвердили і погодили на засіданні ЕПК держархіву області списки юридичних осіб – джерел формування НАФ.

Протягом року на засідання ЕПК були введені до списку №1 дві установи – Державна виконавча служба Хар-

ківської області та Харківський апеляційний адміністративний суд. Одночасно зі списку №1 виведені ЗАТ «Харків-Вовна», ТОВ Проектно-конструкторський інститут «Проммеханізація», АТ «Дитодяг», ВАТ «Інститут «Харківпроект».

Головна увага ЕПК держархіву області зосереджувалась на розгляді і затвердженні описів управлінської документації. Загальна кількість справ затверджених описів становить 13 139 од.зб.

У звітному році ЕПК було розглянуто та затверджено описи колекції документів виборчої кампанії народних депутатів України 2006 року. Ці документи різні за фондотворювачами, номінальними та матеріальними носіями інформації. Колекція нараховує 184 справи. Склад документів, що відбивають події виборчої кампанії, різноманітний. Це друкована агітаційна продукція, газети, управлінська документація партій, фотодокументи.

Значну увагу ЕПК держархіву області приділила обговоренню низки принципових питань щодо експертизи цінності документів, посиленню контролю за упорядкуванням документів в установах, організаціях, які внесені до списку №1 Держархіву Харківської області; розгляду пропозицій експертних комісій установ про визначення строків зберігання окремих документів, не передбачених діючими переліками; обговоренню та затвердженню описів справ фото-, фоно-, відеодокументів; описів справ особового походження; розгляду питань про фондодування документів підприємств, установ і організацій.

Т.В. Іванська,

головний спеціаліст відділу організації та координації архівної справи, секретар ЕПК

За підсумками роботи державних архівних установ області у 2006 році

Харківська область має розвинену мережу державних архівних установ, до якої входять Державний архів Харківської області та 33 архівних відділи районних державних адміністрацій і міських рад.

Державний архів області, відповідно до покладених на нього завдань, здійснює науково-методичне керівництво архівними відділами районних держадміністрацій та міських рад, контролює дотримання нормативних вимог на усіх напрямках їх діяльності. З метою контролю за дотриманням архівного законодавства керівництвом держархіву області та начальником відділу формування НАФ та діловодства систематично проводяться перевірки діяльності архівних відділів.

У 2006 р. були здійснені комплексні перевірки 10 архівних відділів райдержадміністрацій, серед яких: Валківський, Вовчанський, Золочівський, Красноградський, Кегичівський та ін. Про результати перевірок інформуються голови райдержадміністрацій та міськрад. Як правило, під час перебування у районі, адміністрація держархіву області зустрічається з головами райдержадміністрацій або їх заступниками, обговорює стан архівної справи в районі, вносить пропозиції щодо покращення роботи архівних відділів.

У минулому році було проведено 2 наради начальників архівних відділів райдержадміністрацій та архівних відділів міськрад, на яких розглядалися підсумки роботи архівних установ області у 2005 р., «Порядок передавання виборчої та іншої документації виборчих комісій та комісій з всеукраїнського референдуму, та місцевих референдумів на зберігання до архівних установ», за-

тверджений постановою ЦВК від 10.03.2006 р. №885; методичні рекомендації щодо порядку віднесення юридичних осіб до джерел формування НАФ та укладання списків; Програма розвитку архівної справи в Україні на 2006-2010 рр. та розробка проекту регіональної програми розвитку архівної справи на 2006-2010 рр.; планування роботи архівних установ області на 2007 рік та складання звітності за 2006 рік.

20-21 червня 2006 р. відбувся семінар з обміну досвідом роботи архівних установ Харківської та Донецької областей. 20 червня семінар проходив у смт. Олександрівка Донецької області, 21 червня – у смт. Барвінкове Харківської області. У роботі семінару взяли участь директор архіву Є.І. Ріяко, заступник директора Л.М. Момот, начальники відділів держархіву області та начальники відділів Созівської і Барвінківської райдержадміністрацій.

На семінарі демонструвався відеофільм про Державний архів Харківської області. З доповідями виступили: заступник директора Л.М. Момот – «Держархіву Харківської області – 125 років», начальник відділу формування НАФ та діловодства Л.О. Михасенко – «Про роботу архівних установ у районах Харківської області» та інші учасники семінару. Начальник відділу Барвінківської райдержадміністрації О.Б. Чухно ознайомила присутніх з роботою архівного відділу.

У своїй повсякденній роботі архівні відділи безпосередньо підпорядковуються райдержадміністраціям та міським радам. У тих районах, де влада розуміє важливість архівів, успішно вирішуються і питання розвитку архівної справи. У минулому 2006 р. місцевими архівними установами в установленому порядку подавалися проекти рішень та розпоряджень органам вищого рівня. Всього за поданнями начальників архівних відділів прийнято 15 рішень та розпоряджень.

Зокрема, начальником архівного відділу виконкому Чугуївської міської ради Л.В. Шуть підготовлений проект розпорядження міського голови «Про підготовку документів, які створені у відділах, службах, організаціях та на підприємствах, до передачі в архів», затверджений від 26.07.2006 р. № 304. На виконання цього розпорядження були прийняті конкретні заходи, а саме: розроблено та затверджено план роботи ЕК відділів, служб та організацій, проведено комплексні перевірки установ, навчання з відповідальними за архіви.

Архівними відділами Великобурлуцької, Борівської та Балаклійської райдержадміністрацій були надані пропозиції щодо розроблення проекту програми розвитку архівної справи в районах на 2006-2010 рр.

Програма розвитку архівної справи у Борівському районі на 2006-2010 рр. прийнята 26 вересня 2006 року на 4-й сесії райради 5 скликання. Програма розвитку архівної справи у Балаклійському районі на 2006-2010 рр. затверджена рішенням 5-ї сесії від 26 липня 2006 року № 61-5.

Начальником архівного відділу Богодухівської райдержадміністрації І.В. Дручинською підготовлений проект розпорядження «Про упорядкування документів в установах», затверджений головою Богодухівської райдержадміністрації від 27.01.2006 р. № 61.

Начальником архівного відділу виконкому Чугуївської міської ради Л.В. Шуть підготовлено 2 доповідні записки «Про стан виконання розпорядження міського голови від 26.07.2006 р. № 304» та «Про стан упорядкування та передачі виборчої документації від ТВК ТВО № 178».

Начальником архівного відділу Ізюмської міськради Л.Й. Лук'яною підготовлено та подано до міськвиконкому 2 доповідні записки про стан розвитку архівної справи у місті та необхідність проведення ремонтних робіт в архіві.

Начальником архівного відділу Чугуївської райдержадміністрації А.В. Харланович підготовлена інформація на колегію райдержадміністрації, на підставі якої видано розпорядження голови Чугуївської райдержадміністрації від 27.11.2006 р. № 796 та передбачено проведення ряд заходів, спрямованих на покращення стану розвитку архівної справи в Чугуївському районі.

Упродовж 2006 р. нею ж підготовлено 5 інформацій, розглянутих на засіданнях райдержадміністрації: «Про виконання законів України та доручень Президента України, розпоряджень та доручень голови Чугуївської райдержадміністрації за 1-й квартал 2006 р.», «Організація централізованого упорядкування, передавання та прийом на зберігання документів ліквідованих установ, товариств, що не належать до НАФ», «Про визначення порядку надходження виборчих документів до архівного відділу», «Про виконання плану роботи відділу за 2-й квартал 2006 р.», «Про результати комплексної перевірки виконанню Великобачанської сільської ради».

Начальниками архівного відділу Красноградської райдержадміністрації Т.В. Вербицькою та Кегичівської – Л.М. Карташовою на ім'я голів подані доповідні записки про виділення додаткових приміщень. Проте, за відсутності вільних площ, питання поки що залишається не вирішеним.

Начальником архівного відділу Золочівської райдержадміністрації Н.М. Борох подано 11 доповідних записок: про стан збереження документів в архівному відділі, про необхідність виділення коштів на ремонт приміщення архівного відділу, про придбання комп'ютерної техніки та ін. За сприянням голови Золочівської райдержадміністрації було придбано комп'ютер, принтер та відремонтовано газове опалення.

Начальником архівного відділу Дергачівської райдержадміністрації Н.М. Скляренко подано доповідну

записку до райдержадміністрації про невпорядкованість документів Окружної виборчої комісії ТВО № 177. Як результат, у липні 2006 р. роботу з впорядкування документів було завершено; описи справ на засіданні ЕПК держархіву області затверджено та погоджено.

Начальником архівного відділу Богодухівської райдержадміністрації І.В. Дручинською подано 2 інформації до райдержадміністрації про стан збереження архівних документів у районі.

Розпорядженням голови Лозівської райдержадміністрації від 14.04.2006 р. № 121 встановлені ціни на роботи (послуги), що виконуються архівним відділом на договірних засадах. Документ оприлюднений у місцевій газеті, погоджений з регіональним управлінням регуляторної політики та держкомпідприємництва і зареєстрований в міському районному управлінні юстиції від 19 квітня 2006 р. № 1/71.

Усі начальники архівних відділів райдержадміністрацій та архівних відділів міськрад взяли участь у нарадах, які проводилися в райдержадміністраціях та міськрадах, на сесіях рад та у роботі деяких комісій (Про статус ветеранів Великої Вітчизняної війни, Комісія по відновленню прав реабілітованих та ін.).

Значна увага начальниками архівних відділів приділялася інформаційній діяльності та використанню архівних документів. Минулого року архівними відділами області виконано більше 14 тис. запитів, підготовлено 12 радіо- та 2 телепередачі, 18 публікацій у місцевій пресі.

Начальником архівного відділу Шевченківської райдержадміністрації А.М. Булигою на підставі архівних матеріалів підготовлена та видана книга «Слід на землі», яка розповідає про відомих людей Шевченківщини.

Начальник архівного відділу Лозівської міської ради І.Є. Супрун взяла активну участь у підготовці матеріа-

лів для історико-документального фільму «Я чую серцем Лозову», присвяченого 137-й річниці з дня заснування міста.

Начальником архівного відділу Коломацької райдержадміністрації Л.С. Пилипенко підготовлена виставка документів на тему: «Архівні документи свідчать: відбудова сільського господарства після визволення (за фондами сільськогосподарських артілей)».

У плановому порядку в архівних відділах здійснюються заходи щодо поліпшення фізичного стану документів, перевіряння їх наявності. Загалом минулого року перевірено майже 72 тис. справ постійного зберігання.

Значна увага приділяється й поповненню НАФ. До місцевих архівних установ протягом минулого року надійшло 403 нових фонди та 23 частини фондів.

На жаль, у багатьох архівних відділах райдержадміністрацій та міськрад проблеми відсутності вільних приміщень для подальшого комплектування документами залишаються відкритими. Відчуваються матеріальні труднощі, недостатня штатна чисельність працівників архівних відділів. Все це ускладнює нелегку працю архівістів.

Але, незважаючи на всі труднощі, колектив держархіву області та працівники місцевих державних архівних установ вважають своїм професійним обов'язком робити все від них залежне, щоб забезпечити подальшу збереженість та всебічне використання документів НАФ.

Л.М. Момот,
заступник директора архіву

Нові надходження документів до Державного архіву Харківської області

Державний архів Харківської області за обсягом та різноманітністю документів, які зберігає, є одним з найбільших серед державних архівів України.

У ньому зберігається 4 688 фондів (2 334 496 справ періоду 1739-2006 рр. на паперовій основі), в т.ч. 12 754 од. зб. науково-технічної документації (1780-1972 рр.), 5 646 документів особового походження (1816-2003 рр.); 1 322 од. зб. фотодокументів (1959-2000 рр.), 35 297 од. зб. фотодокументів (1945-2005 рр.), 735 од. зб. кінодокументів (1966-1992 рр.) та 23 од. зб. відеодокументів за 1991, 1995, 2003-2006 рр.

Не зважаючи на відсутність в держархіві області вільних площ для комплектування його документами НАФ, він, за певних обставин (ліквідація підприємств, установ, організацій), вимушений здійснювати нові поповнення.

Упродовж 2006 р. держархів області прийняв 4 374 справи від ліквідованих установ, організацій та підприємств, 228 справ особового походження, 142 фотодокумента, 10 од. зб. фотодокументів та 12 од. зб. відеодокументів.

Серед нових надходжень - документи промислових підприємств БАТ «Харківський завод тракторних двигунів» (1991-2005 рр.), БАТ «Серп і молот» (1991-2005 рр.), ін. Вони розкривають стан та розвиток промисловості м. Харкова й області. Це: накази, перспективні плани, виробничі й фінансові звіти, протоколи виробничих та технічних нарад, документи про випуск та якість продукції, впровадження нової техніки та передових технологічних процесів, механізацію та автоматизацію виробництва.

Про розвиток побутового обслуговування населення за період 1976-1978 рр. розповідають документи фонду Управління побутового обслуговування населення Харківського облвиконкому.

Вперше до архіву надійшли документи ВАТ «Інститут «Харківагропроект»» (1991-2005 рр.), які розкривають напрями науково-проектної роботи товариства. Серед документів: накази, розпорядження, протоколи технічних нарад, документи про проектування агропромислових об'єктів Харківської області.

У минулому році прийнято на збереження й документи Фармацевтичного відділу Харківської облдержадміністрації (1997-2006 рр.). Вони відображають стан розвитку фармацевтичного виробництва та діяльність аптечних установ Харківщини.

Після виборів 2006 р. до архіву надійшли документи окружних виборчих комісій територіальних виборчих округів з виборів народних депутатів України, районних територіальних виборчих комісій з виборів депутатів у ради м. Харкова та міської територіальної виборчої комісії з виборів депутатів та міського голови Люботинської міської ради Харківської області, а саме: документи про створення виборчих комісій, протоколи засідань комісій, протоколи про підсумки голосування, штатний розпис, кошториси асигнувань, фінансові звіти та документи з особового складу.

Держархів області також поповнився колекцією документів виборчої кампанії 2006 р., до складу якої входять передвиборні програми різних політичних сил, інформаційно-агітаційні бюлетені, листівки, плакати, звернення громадських об'єднань та громадян на підтримку кандидатів або проти них, документальні матеріали на підтримку кандидатів на посаду Харківського міського голови, політичних партій та об'єднань, що брали участь лише на місцевому рівні: політичної партії розбудови,

правозахисту недержавних організацій України «Партія правозахисту», «Блоку Володимира Шумілкина – за Харків», Молодіжної партії України; передвиборні програми Лозівських районних організацій партій та виборчих блоків, інформаційні плакати на підтримку кандидатів у депутати Лозівської районної ради та кандидатів у депутати на посади голів Єлизаветинської, Катеринівської, Надеждинської, Павлівської, Перемозької, Тихопільської, Царедарівської сільських рад; Краснопавлівської та Орільської селищних рад Лозівського району, кандидатів у депутати та на посаду міського голови Люботинської міської ради Харківської області, документальні матеріали незалежного громадського об'єднання – Комітету виборців України (КВУ), в яких висвітлено права та обов'язки виборців, процес підготовки, проведення виборів та підведення їх підсумків; газети, щотижневники, гумористичні видання та символіка: прапори, прапорці, стрічки, нагрудні значки, пакети різних політичних сил.

Колекція документів виборчої кампанії 2006 р. представлена і фотодокументами: негативи й позитиви, на яких відображено розповсюдження активістами політичних партій та передвиборчих блоків наглядної агітації на вулицях м. Харкова; відеодокументи – відеокасети з сюжетами, що висвітлюють передвиборчі виступи, доповіді, інтерв'ю, зустрічі кандидатів з виборцями, події в м. Харкові та Харківській області, пов'язані з виборчою кампанією; авторська програма З. Аласанії «Об'єкт IF» та випуски новин медіа-групи «Об'єктив», присвячені перебігу передвиборчої кампанії та ін.

До колекції увійшли документи не всіх політичних партій та виборчих блоків, які брали участь у виборчих перегонах, а лише ті агітаційно-інформаційні матеріали, які розповсюджувалися в м. Харкові та Харківській області.

Постійно збагачується архів документами особового походження. Так у 2006 р. в неупорядкованому стані надійшли документи відомого вченого, терапевта-кардіолога, Героя України, професора, академіка НАН і АМН України Л.Т. Малої. Після науково-технічної обробки цей фонд поповнився цікавими для дослідників документами, які містять біографічні дані, відомості про наукову, педагогічну, лікарську та громадську діяльність вченої. У фонді представлені документи про сприяння Л.Т. Малої в розробці планів організації науково-дослідного інституту терапії в м. Харкові, забезпечення його медичним обладнанням та кадрами, увічнення імені Л.Т. Малої в експозиції Бібліотеки Конгресу США; свідомство та грамоти Американського біографічного інституту про включення її імені у видання «Міжнародного Директорія Видатних лідерів» та «500 лідерів Впливу» (1997 р.); ескібриси Л.Т. Малої; листи від колег, учнів та колишніх пацієнтів: програми, буклети міжнародних конгресів, в яких вона брала участь, фотографії.

Держархів області і в подальшому планує роботу зі створення особових фондів знаменитих особистостей Харківщини.

Поряд з документальними джерелами на паперовій основі держархівом області прийнято фотодокументи, які відображають цікаві історичні події міста й області. Серед них: урочистий пуск 7 000 трамвая, відкриття меморіального комплексу в Лісопарку та 2-ї ділянки першої черги метро, демонстрація військової техніки в День Танкіста, ін.

Значний інтерес становлять відеодокументи, передані на державне зберігання ТОВ «Телерадіокомпанія «Region» за останній період. Це цікаві кадри, на яких зафіксована громадсько-політична діяльність міста й області: візити видатних політичних діячів України до м. Харкова, вручення нагород «Справжній харків'я-

нин» та «Людина року» видатним мешканцям міста, святкування 50-річчя Харківської обласної державної телерадіокомпанії, нові технології виробництва хліба на хлібзаводах та ін.

Систематично поповнюються архівосховища держархіву області фотодокументами, серед яких: спогади про В.С. Гріздубову; репортажі з виставок, присвячених ювілею перемоги, у Харківському художньому музеї; інтерв'ю з директором інституту проблем кріобіології і кріомедицини, академіком В.І. Гріщенко та професором медичних наук, лауреатом Державної премії України Б.І. Сіменасом; спогади про війну Героя Радянського Союзу Ф.П. Пуртова та П.І. Семенко; звіти народних депутатів України перед виборцями.

Державний архів Харківської області й надалі буде спрямовувати свою діяльність на поповнення Національного архівного фонду України. При вирішенні питання одержання додаткових площ для комплектування документами вона буде значно активізована.

Л.Є. Пантелєєва,
начальник відділу довідкового
апарату та обліку документів

Славетна Чернігівщина

30 листопада – 1 грудня 2006 року заступник директора Державного архіву Харківської області Л.М. Юдіна перебувала з візитом на Чернігівщині, де взяла участь у науковій конференції, присвяченій 110-річчю Чернігівської губернської вченої архівної комісії та познайомилася з роботою колег Державного архіву Чернігівської області.

Наукова конференція проходила на базі Держархіву Чернігівської області, який виступив її ініціатором та організатором.

У конференції взяли участь співробітники архіву, науковці та дослідники Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка, Чернігівської обласної універсальної бібліотеки ім. В.Г. Короленка. Результати їх багаторічних досліджень виявилися досить цікавими.

З доповіддю «Ступінь вивченості тематики, пов'язаної з діяльністю Чернігівської архівної комісії, у вітчизняній історіографії» виступила заступник директора Держархіву Харківської області Л.М. Юдіна.

Начальник відділу організації та координації архівної справи Держархіву Чернігівської області Н.М. Лобанова провела для учасників конференції ознайомчу екскурсію по архіву.

Підсумками наукової конференції стали пропозиції її учасників про необхідність продовження дослідження тематики, пов'язаної з діяльністю Чернігівської губернської вченої архівної комісії та клопотання перед органами місцевої влади щодо виділення Держархіву Чернігівської області колишнього приміщення Чернігівської губернської вченої архівної комісії, правонаступником якої є Держархів Чернігівської області.

У рамках зустрічі заступники директорів державних

архівів областей В.Т. Саржан та Л.М. Юдіна поділилися своїм баченням відносно розвитку архівної справи і діловодства, визначили проблемні питання, серед яких: невідповідність встановленим нормам штатної чисельності, через що архівісти вимушені виконувати збільшені вдвічі, а то й втричі норми робіт. Особливо це стосується підготовки справ до видачі користувачам у читальні зали архівів та поза їх межі; виконання запитів на замовлення фізичних та юридичних осіб. Серед гострих проблем – низька оплата праці архівістів, розпорошеність фондів документів за декількома адресами; поступова руйнація споруд архівів, їх застаріла матеріально-технічна база, ін.

На противагу Держархіву Харківської області, у Держархіві Чернігівської області майже усі робочі місця оснащені комп'ютерами, що надає можливість значно прискорити робочий процес. Високим рівнем в архіві Чернігівської області визначена й методична робота: щороку його співробітники розробляють близько десяти видів методичної літератури (примірні номенклатури справ, інструкції, вказівки, посібники тощо), призначеної як для внутрішнього користування, так і на допомогу архівістам інших областей України.

Сподіваємося, що спілкування з чернігівським колегами та обмін досвідом роботи з ними допоможуть Держархіву Харківської області активізувати певні напрями роботи та досягти найбільш вагомих результатів.

Л.М. Юдіна,
заступник директора архіву, к.і.н.

Державний архів Дніпропетровської області: з досвіду роботи

З 25 по 27 грудня 2006 року директор Державного архіву Харківської області Є.І. Ріяко та головний спеціаліст відділу інформації та використання документів М.І. Ельксніт перебували у відрядженні на Дніпропетровщині, де вивчали досвід роботи колег Державного архіву Дніпропетровської області.

Порядок прийому громадян; реєстрація та оформлення вітчизняних запитів й запитів, що надходять з країн близького і далекого зарубіжжя; реєстрація вхідної та вихідної кореспонденції; порядок надання довідок соціально-правового характеру – далеко не повний перелік питань, якими цікавилися харківські архівісти.

З прейскурантом цін на роботи (послуги), що здійснюються Держархівом Дніпропетровської області, Є.І. Ріяко та М.І. Ельксніт познайомила начальник відділу інформації та використання документів Н.В. Юзбашева. Порівняно з прейскурантом, діючим у Держархіві Харківської області, в прейскуранті Держархіву Дніпропетровської області присутні нововведення: запроваджено нові форми оплати праці для користувачів читального залу, юридичних та фізичних осіб, серед яких: оплата негативної відповіді, збільшення оплати за генеалогічні та майнові запити, за послуги, які надаються користувачам читального залу та за надання архівних документів для копіювання. При удосконаленні діючого на даному етапі прейскуранту цін на роботи (послуги), що надаються Держархівом Харківської області, його розробникам, з метою удосконалення останнього, рекомендовано врахувати нововведення Держархіву Дніпропетровської області.

Представники обох сторін обговорили й питання нормування основних видів робіт, які є характерними для відділу інформації та використання документів.

З роботою столу довідок (порядок прийому громадян, реєстрація запитів, вхідної та вихідної кореспонденції, види запитів, термін їх виконання та оплата) Є.І. Ріяко та М.І. Ельксніт ознайомила його завідувач А.О. Назарова.

Схема, за якою здійснюється прийом громадян у столі довідок Держархіву Дніпропетровської області, наступна: по закінченні співбесіди з відвідувачем та в його присутності, а також на підставі документу, який посвідчує його особу (паспорт, трудова книжка чи документ на будинок, квартиру і т.і.), завідувач столу довідок заповнює відповідну форму бланку замовлення, яку заявник передає секретареві. Секретар вносить відповідні дані в електронну базу даних, після чого заявник одержує квитанцію на оплату довідки (за умови її оплати) та номерок на її одержання.

Певні властивості характерні і для реєстрації кореспонденції. Вона здійснюється в електронному режимі: створюються окремі бази даних на запити вітчизняного походження та запити, що надходять від громадян країн близького й далекого зарубіжжя.

З метою подвоєного контролю за кореспонденцією, що надходить від юридичних осіб, в Держархіві Дніпропетровської області застосовується журнальна й комп'ютерна форма реєстрації. Відповідальність за надходження відповідних документів у відділи архіву та контроль зачасністю їх виконання покладено на секретаря архіву. В спеціальній картотеці секретар проставляє відмітку «на контролі».

Під час знайомства з роботою читального залу архівістами були обговорені наступні питання: порядок обслуговування користувачів, підготовка та видача

справ до роботи, дозвіл на фотографування аркушів справ, порядок оплати за ксерокопіювання документів архіву тощо.

Приємно вразив харків'ян високий рівень комп'ютеризації робочих місць у Держархіві Дніпропетровської області, що значно полегшує роботу спеціалістів.

Директор Держархіву Дніпропетровської області Н.В. Киструська влаштувала для гостей м. Харкова екскурсію до Дніпропетровського художнього музею, в якому представлено значну кількість унікальних експонатів та тематичних експозицій. Неймовірно враження справила на Є.І. Ріяко та М.І. Ельксніт діорама «Битва за Дніпро», на якій відтворена одна з героїчних сторінок Великої Вітчизняної війни – битва за Дніпро на одному з 23-ох плацдармів, якими оволоділи радянські війська восени 1943 р.

Поїздка до Дніпропетровщини Є.І. Ріяки та М.І. Ельксніт виявилася досить корисною та плідною.

М.І. Ельксніт,
головний спеціаліст відділу інформації
та використання документів

Державний архів Донецької області: з досвіду роботи

З 25 по 27 грудня 2006 року начальник відділу забезпечення збереженості документів Державного архіву Харківської області Л.А. Чачія перебувала у відрядженні у м. Донецьку, де познайомилася з роботою донецьких колег.

Багатовікова історія Донеччини сконцентрована в документальних джерелах Державного архіву Донецької області, який зберігає документи 11 171 фонду періоду 1786-2005 рр.

Документи розміщені в двох корпусах архіву за адресами: проспект Лагутенка, 12 (корпус № 1) та вулиця Челюскінців, 153-а (корпус № 2).

Сучасна структура Держархіву Донецької області представлена відділами:

- організації та координації архівної справи;
- формування Національного архівного фонду України та відомчих архівів;
- збереженості, обліку документів та науково-довідкового апарату;
- інформації та використання документів;
- забезпечення фізичної збереженості документів та інформаційно-пошукових систем;
- сектором діловодства.

Спількування з адміністрацією Держархіву Донецької області, директором Н.Д. Буценко та заступником директора Л.І. Широбоковою, начальниками відділу забезпечення фізичної збереженості документів та інформаційно-пошукових систем І.В. Шишолік і збереженості, обліку документів та науково-довідкового апарату Т.Г. Церковніковою дозволило визначити пріоритетні

напрями діяльності Держархіву Донецької області, здійснити порівняльний аналіз у роботі двох державних архівів областей та взяти на «озброєння» передовий досвід з окремих напрямів діяльності останнього. Йдеться про досить розвинену систему трудових архівів у Донецькій області, запровадження в Держархіві Донецької області експерименту з видачі користувачам до читальних залів архіву документів лише в електронному вигляді, проведення цілеспрямованих заходів по знищенню плісневих грибів, виявлених на палітурках справ фондів, та заходах з охорони праці під час роботи з ушкодженими документами.

У 2002 році в області, з метою забезпечення соціального захисту населення Донеччини, місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування започатковано процес створення трудових архівів як самостійних структур та архівних підрозділів при міських і районних архівах. Сьогодні в кожному місті та районі функціонує трудовий архів, який координує роботу підприємств, організацій та установ, документи яких не відносяться до Національного архівного фонду, надає практичну допомогу, забезпечує збереженість документів з особового складу ліквідованих підприємств, організацій та установ.

У Донецькій області діють сім приватних архівів, заснованих фізичними особами згідно чинного законодавства.

Придбання архівістами Держархіву Донецької області унікального приладу (книжкового сканеру) «Minolta PS – 7 000» дозволило розпочати роботи з переведення документів архіву в електронний вигляд, запобігаючи пошкодження палітурки документа та необхідності його розшивання.

З метою збереженості документів, захисту їх від небезпечного використання вже у серпні 2006 року в Держархіві

Донецької області запроваджено експеримент з видавання користувачам до читальних залів документів з фонду користування – документів на електронних носіях.

Суть експерименту полягає у наступному: дослідник оформлює замовлення, на якому співробітником читального залузначається день та час перегляду інформації за допомогою комп'ютера у читальному залі архіву. Замовлення надходить до відділу забезпечення збереженості документів, який відповідає за підготовку документів до сканування. Сканування відбувається у відділі інформаційно-пошукових систем. Переведені в цифровий вигляд документи подаються на комп'ютер, розміщений у читальному залі архіву. В назначений термін користувач опрацьовує замовлення інформацією.

Практика донецьких колег у застосуванні вищеописаного експерименту показує як позитивні, так і негативні його моменти. Серед позитивних – забезпечення збереженості документів через припинення видавання їх оригіналів користувачам; серед негативних – недостатні технічні можливості архіву (комп'ютери, жорсткі диски, додатковий сканер тощо), недостатня штатна чисельність (системні адміністратори, спеціалісти для роботи на сканері, реставратори, палітурники), відсутність стабільного фінансування для забезпечення повноцінного процесу створення фонду користування архівними документами. Однак, як зазначають донецькі архівісти, майбутнє – за використанням електронного документа.

Одним з пріоритетних напрямів роботи архівістів Держархіву Донецької області з питань забезпечення збереженості документів залишається «боротьба» з плісневими грибами, виявленими на палітурках справ. В цілому фізичний стан документів архіву – задовільний.

На замовлення адміністрації Держархіву Одеської області санітарно-епідеміологічна станція визначила причину розповсюдження плісеневого грибу, зробила відповідні висновки й надала рекомендації, серед яких: необхідність проведення обезпилення документів, кварцювання та провітрювання приміщень, обробка справ 20% розчином гімбару й помезу; в окремих випадках – повна заміна палітурки справи.

Така форма роботи, як обмін досвідом, безперечно, була і залишається корисною й має стати традиційною для усіх архівістів.

Л.А. Чачія,
начальник відділу забезпечення безпе-
реженості документів

Одещина приймає харківських колег

Наприкінці 2006 року між Державним архівом Харківської області та Генеалогічним Товариством штату Юта (США) був укладений та підписаний цифровий договір по виконанню робіт зі створення цифрових копій документів генеалогічного характеру.

Враховуючи, що Державний архів Одеської області вже декілька місяців здійснює роботу зі створення цифрових копій документів, заступник директора Держархіву Харківської області Л.М. Юдіна та головний спеціаліст Н.В. Скрипникова відвідали Одещину.

Харківських колег приймав заступник директора Держархіву Одеської області М.М. Цобенко. Він розповів про напрями діяльності архіву області, окрес-

ЗУСТРІЧІ З КОЛЕГАМИ

лив сучасні проблеми й можливі шляхи їх вирішення. Більш детально М.М. Цобенко поділився інформацією про створення цифрових копій документів генеалогічного характеру, що зберігаються в Держархіві Одеської області.

Після робочої зустрічі Л.М. Юдіна та Н.В. Скрипникова здійснили цікаву подорож по Одещині.

Л.М. Юдіна,
заступник директора архіву, к.і.н.

Зліва направо:
Н.В. Скрипникова, М.М. Цобенко, Л.М. Юдіна

**Перелік основних ювілейних та пам'ятних дат,
пов'язаних із Харківщиною, на 2007 рік
і перше півріччя 2007 року**

2007 рік

- 1662 р.** – засновано місто Богодухів
1677 р. – засновано селище міського типу Золочів
1807 р. – до Харкова із-за кордону прибули перші колекції, на базі яких було створено музей природознавства Харківського університету (нині – музей природи ХНУ ім. В.Н. Каразіна)
1882 р. – у Харкові прокладено першу лінію міської кінної залізниці (конки)
1887 р. – засновано Пастерівський інститут щеплення і бактеріологічна станція Харківського медичного товариства (нині – Інститут мікробіології і імунології ім. Мечникова АМН України)
1907 р. – відкрито міський парк (нині – Центральний парк культури та відпочинку ім. Горького)
1922 р. – утворено Український науково-дослідний психоневрологічний інститут (нині – Інститут неврології, психіатрії і паркології АМН України)
1932 р. – введено до експлуатації Харківський турбінний завод (нині – ВАТ «Турбоатом»)
1937 р. – заснована Харківська обласна бібліотека для дітей
1947 р. – закладений сквер «Перемога» у м. Харкові

Січень

- 13 січня 1827 р.** – народився Бекетов Микола Миколайович, російський і український фізик, хімік, академік, основоположник Харківської фізико-хімічної школи

13 січня 1917 р. – народився Лівшиць Ілля Миколайович, фізик-теоретик, академік АН УРСР та СРСР

16 січня 1832 р. – народився Імшенецький Василь Григорович, математик, механік, засновник Харківського математичного товариства

25 січня 1852 р. – народився Данилевський Василь Якович, український фізіолог, академік, заслужений професор, засновник і перший директор Українського науково-дослідного інституту експериментальної ендокринології

Лютий

4 лютого 1907 р. – Народився Латішев Георгій Дмитрович, фізик, член-кореспондент АН УРСР, АН Казахської РСР

9 лютого 1932 р. – утворена Харківська область

25 лютого 1887 р. – народився Курбас Лесь (Олександр Степанович), український актор, режисер, педагог і теоретик театру, народний артист УРСР

Березень

3 березня 1862 р. – народився Бекетов Олексій Миколайович, український архітектор і педагог, академік, заслужений діяч мистецтв УРСР

12 березня 1877 р. – відбулося урочисте відкриття історико-філологічного товариства при Харківському університеті

15 березня 1917 р. – відбулося перше засідання Харківської ради робітничих депутатів

16 березня 1882 р. – народилася Алчевська Христини Олексіївна, українська поетеса, педагог, перекладач

22 березня 1842 р. – народився Лисенко Микола Віталійович, український композитор, основоположник української класичної музики

27 березня 1817 р. – народився Борисяк Никифор Дмитрович, український геолог, ґрунтознавець, професор Харківського університету

Квітень

5 квітня 1932 р. – народився Підгорний Анатолій Миколайович, український вчений в галузі механіки і машинобудування, член – кореспондент АН УРСР, директор інституту проблем машинобудування АН УРСР

квітень 1957 р. – відбулося відкриття Харківського планетарію

Травень

3 травня 1877 р. – народився Шміт Федір Іванович, український і російський історик мистецтвознавства, професор, академік

11 травня 1912 р. – у Харкові зафіксована перша спроба світлової реклами

15 травня 1867 р. – народився Дрімцов Сергій Прокопович, український музично-громадський діяч, композитор, диригент, фольклорист, педагог, заслужений артист УРСР

16 травня 1817 р. – народився Костомаров Микола Іванович, український і російський історик, етнограф, письменник, літературний критик

29 травня 1922 р. – народився Астахов Віктор Іванович, вчений, педагог, доктор історичних наук, професор, викладач, проректор Харківського університету

Червень

10 червня 1877 р. – народився Яворський Болеслав Леопольдович, український і російський мистецтвознавець, піаніст, педагог, доктор мистецтвознавства

13 червня 1812 р. – народився Срезневський Ізмаїл Іванович, український і російський філолог, славіст, історик, академік

25 червня 1912 р. – закінчено прокладку першої міжміської телефонної лінії Харків-Петербург

27 червня 1922 р. – у м. Харкові створена Книжкова палата України, науковий центр державної бібліографії, статистики друку та книгознавства

Н.М. Харченко,

укладач: головний спеціаліст відділу інформації та використання документів

3 історії утворення Харківської області

9 лютого 1932 року IV позачергова сесія Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету XII скликання прийняла постанову «Про утворення обласних виконавчих комітетів на території УСРР» (Української Соціалістичної Радянської Республіки), відповідно до якої була утворена Харківська область у складі 82 адміністративно-територіальних одиниць (районів і міст, виділених в окремі адміністративно-господарські одиниці)¹.

28 лютого 1932 року ТАРС опублікувало повідомлення про затвердження Президією ЦВК СРСР постанови IV позачергової сесії ВУЦВК про утворення на території УСРР п'яти областей.

9 лютого 1932 року Постановою Президії ВУЦВК затверджено склад обласних організаційних комітетів, у тому числі Харківського, до якого увійшло 12 членів оргкомітету². 20 лютого 1932 р. Президії ВУЦВК та СНК

¹ Газета «Вісті», 1932 р., 10 лютого, № 34, с. 1; 11 лютого, № 35, с. 1-3.

² Газета «Вісті», 1932 р., 10 лютого, № 34, с. 1.

УСРР затвердили Положення «Про обласні організаційні комітети»³.

11 лютого 1932 року у м. Харкові відбулося перше засідання Оргкомітету Харківської області⁴.

До скликання першого Харківського обласного з'їзду Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів (24 липня 1932 року), оргкомітет здійснював організаційну роботу щодо впровадження обласної системи апарату управління⁵. Розміщувався комітет за адресою: вул. Сумська, 1 (у 1932 р. вул. Карла Лібкнехта, 1).

24 – 25 липня 1932 року відбувся перший Харківський обласний з'їзд Рад⁶, який проходив у приміщенні театру «Березіль» по вул. Сумській, 9 (нині - сучасне приміщення Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка); у 1932 р. – вул. Карла Лібкнехта, 9⁷.

На з'їзді було обрано обласний виконавчий комітет у складі 179 членів облвиконкому.

25 липня 1932 р. відбувся перший пленум Харківського обласного виконавчого комітету, на якому було обрано Президію у складі 19 членів і 8 кандидатів у члени Президії⁸.

Свої перші засідання Харківський облвиконком проводив в приміщенні за адресою: вул. Сумська, 1; в 1932 р. – вул. Карла Лібкнехта, 1.

Т.В. Чернявська,
начальник відділу інформації та
використання документів

³ Газета «Вісті», 1932 р., 22 лютого, № 44, с. 5.

⁴ ДАХО. – Ф.Р-3858, оп. 6, спр. 4, арк. 1-2.

⁵ Там само, арк. 1-353; газета «Комуніст», 1932 р., 25 липня, № 202; газета «Вісті», 1932 р., 27 липня, № 169.

⁶ Газета «Комуніст», 1932 р., 25 липня, № 202, с. 1; газета «Вісті», 1932 р., 27 липня, № 169, с. 2.

⁷ Газета «Комуніст», 1932 р., 25 липня, № 202, с. 1.

⁸ Газета «Вісті», 1932 р., 27 липня, № 169, с. 2.

У світі новин

22 грудня 2006 р. прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення протидії незаконному обігу архівних документів».

У м. Харкові розпочало діяльність комунальне підприємство «Міський архів» (далі – КП «Міський архів»), основна мета якого – централізоване зберігання документів юридичних та фізичних осіб, що утворилися у процесі діяльності підприємств, організацій та установ м. Харкова, й інших архівних документів, що не належать до НАФ.

Засновником КП «Міський архів» є Харківська міська рада, власником майна підприємства – територіальна громада м. Харкова в особі комунального майна та приватизації Харківської міської ради.

Функціонування КП «Міський архів» сприятиме зосередженню документів з особового складу в межах однієї установи, що, в свою чергу, допоможе вирішити проблему їх розпорошеності за архівними установами різних форм власності.

11 січня 2007 р. у м. Харкові з одноденним робочим візитом перебувала Голова Державного комітету архівів України О.П. Гінзбург. Вона зустрілася з керівництвом та колективами Держархіву Харківської області і Центрального державного архіву науково-технічної доку-

ментації.

У рамках зустрічі розглянуто й обговорено питання розвитку архівної справи як на Харківщині, так і в Україні в цілому, визначено проблемні питання архівної галузі: низька оплата праці архівіста, недостатнє фінансування архівних установ, відсутність належних умов збереження документів, втрати документів та ін.

О.П. Гінзбург виразила подяку архівістам за відданість своїй справі, ентузіазм й наполегливість, з яким вони реалізують свої професійні обов'язки та заручила Держархів Харківської області в підтримці вирішення найгострішої проблеми – проблеми відсутності вільних площ для комплектування та зберігання документів Національного архівного фонду України.

У рамках міжнародного співробітництва між Держархівом Харківської області та Генеалогічним Товариством штату Юта (США) 12 січня 2007 року започатковано Проект з виготовлення цифрових копій документів.

З 12 по 15 січня 2007 р. тривало навчання групи операторів, які здійснюватимуть роботу зі створення цифрових копій документів. Навчання проводили представники Генеалогічного Товариства – регіональний менеджер проекту Н.В. Рощина та технічний координатор В.Г. Марієнко.

15 січня 2007 р. разом з адміністрацією держархіву області вони відвідали Харківський художній музей, у якому екскурсовод Н.С. Суходольська представила їм роботи видатних майстрів романтичного мистецтва початку XIX ст. (Т.Г. Шевченка, В.А. Тропініна, К.П. Брюллова), художників-реалістів та передвижників (В.М. Васнецова, І.М. Прянишнікова, К.О. Трутовського, П.Д. Марти-

Заняття з оцифрування документів проводить технічний координатор проекту В.Г. Марієнко

Зліва направо: менеджер проекту Н.В. Рощина, директор Держархіву Харківської області Є.І. Ріяко

новича, І.І. Шишкіна, Г.Г. Мясоедова); познайомила з полотнами харківського живописця С.І. Васильківського, майстра реалістичного пейзажу П.О. Левченка. Багато цікавого дізналися відвідувачі музею про історію написання І.Є. Рєпіним особистого шедевра – картини «Запорижці пишуть листа турецькому султану».

23 січня 2007 р. на вшанування 65-ої річниці з дня загибелі єврейського населення у смт. Золочів відбулася церемонія пам'яті, ініціаторами та організаторами якої стали Харківський музей Холокосту (директор Л.Ф. Воловик), Харківський обласний комітет «Дробицький яр» (голова комітету Л.П. Леонідов), Золочівська райдержадміністрація (голова І.О. Рогуля) та Золочівська рада (голова І.І. Горішний).

Церемонія проходила на Золочівському меморіальному комплексі, побудованому 2002 року в пам'ять про загиблих у роки громадянської та II-ої світової воєн, воїнам-інтернаціоналістам та загиблим у наслідок трагедії на Чорнобильській АЕС.

Крім організаторів церемонії, в ній взяли участь Генеральний консул Республіки Польща у м. Харкові пан Гжегож Серчинський, представники Харківської обласної ради, Харківської обласної державної адміністрації, Держархіву Харківської області, представництва «Джойнт» у Харківській області, ін.

Л.М. Юдіна,

Заступник директора архіву, к.і.н.

Офіційні сайти Державного комітету архівів України та Державного архіву Харківської області

На офіційному веб-сайті Державного комітету архівів України (<http://www.archives.gov.ua/>) на Вас чекають: новини та анонси; інформація про склад, функції, діяльність Державного комітету архівів України та інформаційні блоки:

- Інформуємо громадськість
- Обговорюємо актуальні проблеми
- Вакансії
- Архіви пропонують...
- Електронні документи, електронні архіви
- Документальні виставки on-line
- Галузеві програми, проекти
- Міжнародні контакти
- Нормативна база
- Доступ та НДА
- Запити громадян
- Бази даних архівів України
- Зарубіжна Україніка
- Архівна освіта
- Спілка архівістів
- Міжнародні гранти, стипендії, стажування, ін.

На офіційному веб-сайті Державного архіву Харківської області (<http://www.gosarhiv@ic.kharkov.ua/>) на Вас чекають наступні інформаційні блоки:

- сучасна структура Держархіву Харківської області
- анотація до фондів
- довідковий апарат

- обсяг фондів
- Порядок користування документами Національного архівного фонду
- формування Національного архівного фонду
- календар ювілейних та пам'ятних дат
- галерея
- видання архіву
- ціни на роботи (послуги), що виконуються Держархівом Харківської області